

ELAV TEADUS

№ 37-48.

ARHIIVKOGU

Bibliotheca
Universitatis
Tartuensis

1936:0517

Mis ütleb senine arvustus Elava Teaduse kohta üldse?

3-68 „Leidku see seeria teed kõigisse rahvakihtidesse. Seda võib julgesti soovitada, eriti koolidele ja avalikele raamatukogudele.“
J. Roos, „Näd. Postimees“ nr. 2 1932.

„Siia ei taheta koondada mitte juhuslikult kättepuutuvat materjali, vaid parimat ja kaalukamat sel alal. Seda tagab juba kõigiti asjatundlik ja ideelistest meestest koosnev toimetus.“
„Päevaleht“ 6. I 1932.

Ei saa tunnustamata jätta selle meil ainulaadse ja hädavajalise raamatusarja väljaandja ning toimetuse püüet pakkuda ülevaatlikku üldpilti võimalikult mitmekesiselt aladelt. Siin on küllalt suur valik, mis suudab rahuldada õige mitmesuguse huvideringiga lugejaskonda.
M. Sillaots, „Eesti Naine“ nr. 10 1934.

„Eesti Kirjanduse Seltsi „Elava Teaduse“ seeria käsitleb populaarteaduslikul kujul väga mitmekülgeid alasid. Seniste numbrite sisu on valitud õnnelikult lugeja huvi köitvalt. Iga number on oodatav huviga ja teataval määral üllatustki pakkuv. Ühte läbi lugedes ootad teist ja kui ilmub, siis ei pettu. Võtad kätte huviga ja loed enamasti kõrvale panemata läbi.“
R. Tamm, „Agronoomia“ nr. 9/10 1933.

„Olgu see haritud põllumees, tööline, õpilane, iseõppija, ametnik, õpetaja, üliõpilane, teadlane — siit leiab igaüks teadmeid ümmardavaks täienduseks oma eriteadmuste. See, mis siin pakutakse, peaks kuuluma igamehe üldharidusse. See, kuivõrd seeria leiab vastuvõttu, annab tunnistust meie hariduspüüdeliste hulgast ja meie rahva vaimsete huvide avarusest. Iseäranis ei oleks mõeldav, et mõni kool või raamatukogu jätaks selle seeria tellimata.“
„Kasvatus“ nr. 5 1932.

„Jälle kord avaneb meie ees tuhatpalgeline elu küllus: näeme teda üherakulise olese abituist liigutusist kuni vaimse loomingu tippudeni. — Need on kõik probleemiküllased ja mõtteid äratavad raamatud. Meie huvi asja vastu ei sure teost käest pannes, vaid me tahaksime autorit veel edasi küsitleda. — Need on „Elava Teaduse“ käesoleva aasta jaanuarist augustini ilmunud numbrid, rõõmsate värviliste kaaneilustustega väikesed raamatud, odava, ostma-meelitava hinnaga.“
L. A., „Postimees“ 8. X 1935.

Uuem eesti kunst.

Äärjooni eesti maali ja raidkunsti arengust XIX ja XX sajandil.
Kirj. R u d o l f P a r i s. 112 lk., 56 pilti, kaanel K. M ä g i
„Võru maastik“ kolmevärvi-trükis.

S i s u k o r d: Sissejuhatuseks. XIX s a j a n d i k u n s t. Klassitsistlik-realistliku suuna tekkimine. Romantism. Akademiastlikke taotlusi. Realistlik suund möödunud sajandi II poolel. XX s a j a n d i k u n s t. Kaasaegsete vanem põlv. Kaasaegsete noorem põlv. Raidkunst.

Et meil seni üldse on puudunud raamat meie XIX ja XX sajandi kunstiloomingust ja loojaist, on sel teosel otse teedrajav rahvuslik tähtsus ega tohiks ta puududa ühestki kodust. Lühidusest hoolimata toob ta heal paberil üle poolesaja reproduktsiooni meie parimaist maalidest ja raidkujudest ja kujuneb nii „Elava Teaduse“ seniste numbrite hulgas otse luksusteoseks.

„See sümpaatse välimuse ja instruktiivse sisuga raamatuke, mida illustreerivad küllalt iseloomulikud rohked reproduktsioonid, on esimene katse pakkuda omaette teoses ülevaadet meie kunstiarengust XIX sajandi algult käesoleva ajani ja aidata kunstihuvilist, mida peaks olema iga haritud inimene, orienteeruda selle nii kirevaks muutunud avaldusis.

Nii on R. Parise raamat kutsutud täitma tunduvat lünka meie kirjanduses, liiati kus ta haarab kaugemale minevikku, — ja kus ta hiljem ilmununa ulatub ühtlasi tänapäevani.

Piirdun nende ääremärkustega R. Parise teose kohta, mille ilmumist tuleb kõigiti tervitada, sest see on esimene ja ainuke, mis meie publiku laiemaile ringidele on suuteline pakkuma vajalist informatsiooni ja orientatsiooni.“

H. Kompus, „Eesti Kirjandus“ nr. 11 1935.

„..... Napilt, kuid asjalikult sõnastatud teksti illustreerib rikkalik ja õnnestunud valik pilte alates pedantsist, kuid siiski liigutavast biedermeierlikust realismist ning lõpetades uusklassitsistide ja uusrealistide katseteda tabada nähtustest ainult olulisemat.“

L. A., „Postimees“ 8. X 1935.

„Äsja ilmus Konrad Mäe soliidse monograafia autorilt R. Paris'elt raamatuke „Uuem Eesti kunst“, mis peaks täitma esialgu selle suure puuduse, mis oli meie inimestel, kes tahtsid saada ülevaadet meie kujutava kunsti minevikust, saavutusist ja väljavaadetest.

R. Paris on meile annud väärtusliku monograafia Konrad Mäest. Nüüd on ta annud ka populaarse ja hinnalt kõigile kättesaadava ülevaate meie kunstist ja seda tuleb aina tervitada.“

R. Kangro-Pool, „Looming“ nr. 3 1935.

Nõukogude Vene ja kommunismi teostuskatseid a. 1917—1934.

Kirj. E d. L a a m a n. 12 pildi ja 3 kaardiga, 112 lk.

S i s u k o r d: Eessõna. Kodusõja ahervartel. Lenini pärijad. „Sotsialism ühel maal“. Industrialiseerimine. Plaanimajandus. Viisaastak tööstuses. Talurahva kollektiviseerimine. Sovhoosid. Viisaastak põllumajanduses. Teine viisaastak. Revolutsiooni tulemused. Euraasia. Tähtsam kirjandus.

Ei ole ühtki probleemi, mis oleks hoidnud kogu maailma viimase poolteise aastakümne jooksul nii põnevil ja ärevuses kui „Punase Venemaa“ oma. Vaevalt on maailma ajaloo kestel tehtud nii hiigelsuurt katset kui siin kommunismi teostamiseks.

Meie siin Vene piiri ääres ei saa teha endale pettepilte sealset korrast. Meie ei tohi seda kujutleda liiga viletsana, kuid ka mitte liiga roosilisena. Mis on objektiivne tõde praegusest Venest ja selle kujunemisest? Sellele tahab lühidalt vastata käesolevas teoses „Vaba Maa“ peatoimetaja Ed. Laaman, kes ise on mitmel puhul Venes reisinud ja keda õigusega peetakse üheks Venemaa parimaks tundjaks Eestis. See teos on juba ka soome keelde tõlgituduna leidnud head hinnangut.

„On tõepoolest püütud näha ilma mustade ja roosade prillideta ja nähtut ka võimalikult õigeis värves edasi anda. „Nõukogude Vene“ on elava ja andeka sulega kirjutatud reportaaž Vene uusimast ajaloost ja olukorrast, reportaaž, mis tõestab, et selle autor on mitu korda isiklikult käinud Venemaal tundma õppimas, et tal ei ole puudunud seejuures teravat silma ja üldistavat tähelepanuvõimet, et ta on ühtlasi ka uurinud üsna rohkesti vastavat kirjandust.“

O. Kurmiste, „Rahva Sõna“ nr. 19, 6. III 1935.

„Põnev on jälgida, kuid teostatakse eksperimente, mis on mäsandavad eraomandusega harjunud inimestele, teostatakse neid hoolimatult, ootamatute majanduspoliitiliste pööretega, koos survega, sunnitööle saatmisega, „seltsimees viljasaagi“ tujukusega, näljahädadega, ränkade intriigidega erakonnas ning alatasa hõõguva kontrrevolutsiooni hädaohuga.“

L. A., „Postimees“ 8. X 1935.

„Meie lehe lugejatele hästituntud Ed. Laamani teos on väikeks meistriteoseks oma ülevaatlikkuse ja kriitilise vaatlemise poolest. Ed. Laamani raamat annab meile väga tabavaid ühiskondlikke ja geopoliitilisi ja ka kultuur-kriitilisi üldkujutusi Nõukogude Liidust. Eeskujuliku selgusega on siin esitatud revolutsiooni ajalugu. Väga sügava mulje jätab külas toimunud murdeaja kujutamine. Eriti suure huviga võib jälgida Laamani raamatus uute seisuste kujunemist Venes ja uue noorsoo arengut.“

L. Viljanen, „Helsingin Sanomat“.

Eesti kroonika 1934.

Kirjutanud H. Tammer, J. Taklaja, A. Elango, O. Urgart. 100 lk.

Sisukord: I. Välispoliitilisi vaatlusi 1934. H. Tammer. — 1. Maailma peamised rahutuskolded. 2. Ärevaid sisepoliitilisi sündmusi. 3. Elavus Balti riikide ümber. 4. Eesti välispoliitika. II. Eesti sisepoliitiline elu a. 1934. H. Tammer. — 1. Olukord enne 12. märtsi. 2. 12. märts ja 6-kuine kaitseseisukord. 3. Valitsemine ilma Riigikoguta. 4. Seisukord aasta lõpul. III. Eesti majandus 1934. J. Taklaja. — 1. Rahvusliku sissetuleku tõus. 2. Eesti majanduse sõltumus. Uusi kaubanduslepinguid. Väliskaubandus. 3. Põllumajanduslik toodang. 4. Tööstus ja kaubandus. 5. Rahandus ja pangandus. Riigi tulude laekumine. 6. Hindade tase ja elumaksumus. 7. Majanduspoliitika üldjooni. IV. Vaimne kultuur. I. Kool. A. Elango. — 1. Kooli- ja hariduspoliitilisi suunatlusi. 2. Arvustikulisi andmeid. 3. Koolide siseelu. 4. Õpetajate edasiharimine. 5. Õpetajate organisatsioonid. II. Vabaharidustöö. A. Elango. — 1. Üldisi põhimõtteid. 2. Haridusliidu töö. 3. Noorsooliikumine. 4. Karskusliikumine. 5. Kirjastus. III. Ideoloogiline ja usundiline elu. O. Urgart. IV. Kirjandus. O. Urgart. V. Kunstielu ja teisi vaimuelu alasid. O. Urgart. — Teater. Muusikaelu. Kujutatav kunst. Ajakirjandus. V. Tähtsamaid sündmusi 1934.

Juba kolmandat aastakäiku ilmub siin „Eesti kroonika“, et võimaldada andmerikkaid kiirülevaateid kõigist möödunud aasta tähtsamaist sündmustest ja arengualadest kõigile, kes tahavad teadlikult kaasa elada meie maa ja rahva kui sihipüüdliku tervikuga. Kuid ei kunagi varem pole vajadus selle järele olnud suurem kui nüüd: on ju 1934. a. tõesti olnud meie iseseisvusaja suurimate murrangute aasta, kus uue Põhiseaduse maksmahakkamisega kogu poliitiline võim keskendati, kus vastavalt sellele toimus ka hulk teisi põhjapanevaid muutusi, kus uue rahakursi, hea viljasaagi jne. tõttu võidi kõnelda ammukestnud majandusliku kriisi ületamisest, kus ka vaimses elus (nii näit. kirjanduses) võidi koguda õige rikkalikku vilja. Kõigest sellest kirjutavad „Eesti kroonikas“ oma ala parimad asjatundjad.

Praegusel rahvustervikluse taotluse ajajärgul on „Eesti kroonika“ aktuaalsemaid ja kõigile vajalikumaid rahvaraamatuid.

„Eesti Kroonika 1934“ annab ülevaate poliitilisest, majanduslikust kui ka vaimsest elust möödunud aastal, mis oli küllaltki huvitav. Raamatu taga leiame ajalise tabeli tähtsamaist sündmusist maailmas. Ajalugu üteldakse aitavat mõista olevikku. Nii lähedase aja tundmine on aga peaaegu oleviku tundmine ise!“

L. A., „Postimees“ 8. X 1935.

Prantsusmaa ja Euroopa.

Põhijooni prantsuse kultuuri arengust ja selle mõjust Euroopas.

Kirj. A. A s p e l. 144 lk., 17 pildiga.

S i s u k o r d: Sissejuhatuseks. Ladina pärand. Katoliiklik Prantsusmaa (keskaeg). Suur sajad (Versailles). „Galantne pidu“ (rokoko). Voltaire. Rousseau. Marseljees. Võidukaar. Reaktsioon ja romantika. Operett. Asjalik tõde. Realism. Sajandi lõpp. Kaos. Uued teed. Tarvitatud kirjandust. Häädamist.

„Tõeline Euroopa algab alles sealpool Reini jõe“, tunnustavad mõned sakslased ise; nii tüüpiliselt esitab just Prantsusmaa kõike, mida peame ehtsalt lääne-euroopaliseks. Enamasti sealt on pärit kõik need rahvusvahelised suurvoolud, mis viimase tuhande aasta jooksul on mõjustanud kogu Euroopa ja maailma kultuuri — alates poliitikaga ja lõpetades mitmesuguste kunstidega ja hea maitsega. Prantsusmaa on kinkinud maailmale gootika, klassitsismi, vabameelsuse, demokraatia, rahvusluse, realismi, praeguvallitsevad kunstivoolud jne. Nii on ta otsustavalt kaasa aidanud ka Eesti rahvuslikuks ärkamiseks ja iseseisvumiseks, ning on nüüdki selle mõjukamaid kaitsjaid.

Kõigest eespoolpuudutatust annab kokkuvõtliku pildi ja väga selge ning süstemaatilise käsitluse noore eesti teadlase A. A s p e l i teos „P r a n t s u s m a a j a E u r o o p a“. Prantsusmaa kui Euroopa juhi ja kultuurilise suunanäitaja osa selgub siit eriti silmapaistvalt ja aitab tunduvalt meie praeguses võitluses kardetava Saksa ülevõimu vastu. Prantsuse Teadusliku Instituudi rahaline toetus on võimaldanud seda teost välja anda „Elava Teaduse“ numברי poolteisekordses suuruses.“

H. V., „Virumaa Teataja“ 25. IX 1935.

„Üldiselt on autoril Prantsuse tähtsamate kultuurijärkude ja vaimsete voolude iseloomustus hästi õnnestunud. Lugeja leiab ta tööst selge ja ülevaatliku pildi Prantsuse kultuuri suurte magistraalsuundade kohta ja näeb esitatud andmete najal ilmselt, milline keske juhtiv ja suundamäärav osa on olnud Prantsusmaal Euroopa sotsiaalpoliitilises ja vaimses arengus alates antiiksete kultuuride kokkuvarisemisest nüüdisajani. Autor ei püüa lugejat koormata üksikandmete hulgaga ega lasku nimede, arvude ja teiste tõsiasjade loendamisse, mille rägastikus võiks kergesti pea kaotada, vaid piirdub kõikjal kõige olulisema ja iseloomulikuma esiletõstmisega.

Meil seni vähe tuntud Prantsuse kultuuri tutvustajana täidab käesolev teos oma ülesannet eeskujulikult.“

P. Tarvel, „Eesti Kirjandus“ nr. 7 1935.

Vana Eesti rahvakultuur.

Kirj. mag. G. R ä n k. 116 lk., 46 pildiga.

S i s u k o r d : Elatusalad. Söögimajandus. Liiklemine. Ehitised. Tehnilised oskused. Käsitöö. Rõivastus, ehted. Lõppkokkuvõte.

Aastakümneid on meil tehtud vaimustatud kihutustööd Vana-Eesti mälestiste kogumiseks. Aastakümneid on lugematud korjajad rännanud külast külla, lugematute pidude, loteriide ja annetuste läbi on hangitud kapitali meie rahvusliku mineviku püsivama monumendi, Eesti Rahva Muuseumi ülesehitamiseks. Paljud oma- ja välismaa õpetlased on pühendanud oma elu nii kogutud ainulaadse materjali uurimiseks. Kahjuks on seni aga ikka veel puudunud eestikeelne teos kogu selle määratu töö tulemustest.

Nüüd viimaks on ilmunud Eesti Rahva Muuseumi rahvateadusliku osakonna juhataja mag. G. Ränga teos, mis annab lühida, kuid siiski väga elava ülevaate kogu meie endisest ainelisest külakultuurist. Siin on antud meie rahvale tagasi terviklik pilt, mis kindlasti huvitab meid kõiki: kuidas elasid ja mida lõid meie esivanemad pikkade, raskete aastasadade jooksul. Kui ükski teos, siis see see peaks kuuluma igasse rahvuslikku raamatukokku, igasse kooli ja iga eestlase kodusse, kes au sees peab oma isade mälestust.

„Ma usun näit., et iga kalastuse- ja jahiharrastaja innu ja põnevusega, peaaegu nagu seiklustikku loeb vastavaid harrastusi, ja seda, kuidas seda meie maal kunagi on tehtud.“

L. R., „Uus Sõna“ 11. VI 1935.

„Vana-Eesti rahvakultuuris“ on autor kokku võtnud meie rahvateadusliku uurimuse uuemad vaatekohad, esitanud neid selgejooneliselt ja ülevaatlikult ning sellega annud võimaluse ka kõige laiematele ringkondadele tutvuda meie rahva möödunud aegade rahvakultuuriga.

Võib rõõmustada selle raamatu ilmumise üle, mis peaks leidma avarat ja tänulikku lugejaskonda. Usun, et ka õppevahendina meie koolides, eriti Eesti ajaloo selgitamisel, see teos on edukalt kasustatav. Tänuilikku lisa pakub ta meie majandus- ja kultuuriajaloole.“

O. Liiv, „Areng“ nr. 5/6 1935.

„G. Ränga „Vana-Eesti rahvakultuur“ on õieti esimeseks kokkuvõtlikuks ülevaateks Eesti rahvakultuuri kohta eesti keeles. Ning see on tehtud hästi ja asjatundlikult.“

G. Vilbaste, „Loodusevaatleja“ nr. 4 1935.

„Nüüd, mil nii palju armastame kõnelda rahvuslikust omapärasest, on huvitav tutvuda selle omapäraga mineviku kultuuris.“

L. A., „Postimees“ 8. X 1935.

Meie metsloomad.

Kirj. K. A. Hindrey. 12 joonise ja kaanepildiga autorilt. 104 lk.

S i s u k o r d: Väike ürgvana. Viis hõimlast. Viis väikest teravnina. Öökummitajad. Argpüks. Vesiselid. Pisilaastajate pere. Käbikuningas. Kolm okastikus talimagajat. Koopaerak. Võsavillem. Kanavaras. Meie suurkass. Vana jõmmjüri. Kaks sarvilist. Tarvitatud kirjandust.

„Palusin raamatut lugeda vähemalt katseks, kas või mõni lehekülg. Ja kõik, kes seda tegid, tunnistasid pärast, et nad harva on lugenud nii huvitavat raamatut. Sest raamatu juures on olemas sellest, kuidas autor ainet käsitleb, kuidas ta ise ainesse suhtub. Hindrey „Meie metsloomad“ pole kuiv aruanne selle kohta, milline on iga metslooma välisus, mida ta sööb, kuidas talvitab, mitu korda aastas poegib jne. Hindrey raamat annab meile küll vajalised andmed kõige selle kohta, kuid ta teeb seda sellise huviga asja vastu ja nii vaimukal viisil, et meil meelde ei tule raamatut võtta populaarteadusliku käsiraamatuna. Hindrey toob loomad meile lähedale, valgustab igauht neist iseseisukohalt, paljastab nende hingelise omapära, kui nii võib ütelda. Kes Hindrey raamatu on läbi lugenud, see ei tea mitte ainult seda, et meie metsades ikka veel on metsloomi, vaid see teab ka, et loomade elu on hoopis eriline ja veetlev maailm, mille vastu võib tõsist huvi tunda ja maksab tõsist huvi tunda. Minule isiklikult sai see raamat nii armsaks, et paigutasin selle oma raamatukogu eriosakonda, mis on määratud mu lemmikraamatuile.“

M. Sillaots, „Eesti Naine“ nr. 12 1935.

„Kes teab näiteks, millist looma on kergem kodustada, kas ilvest, rebast, hunti või mäkra? Mispärast keelas Tartu raad XVII sajandil põtradega sõitmise? Kus paaritatakse koeri ja hunte ning kuidas? Missugune metsloom on nii puhtustarmastav, et ehitab endale kloseti? Milles seisab paljukiidetud rebase kavalus, või on ta koguni rumal? On ta poli- või monogaamne? Selliseid küsimusi vastab meile palju K. A. Hindrey raamat. Kohati on loomi kirjeldatud väga sooja ja mõnusa huumorimeelega.“

L. A., „Postimees“ 8. X 1935.

„K. A. Hindrey oskab kirjutada ladusalt ja voolavalt vestelda. Ja kirjeldused ning jutustused loomadest on juba kord aine, mis niivõrd haarab inimsoo ürgtundeisse, et vähe on neid, kes külmaks jäävad niisuguste raamatute vastu.“

L. Raudes, „Uus Sõna“ 21. VI 1935.

„„Meie metsloomad“ on väärikaks teoseks laialdasele lugemiskonnale ja koolideski on ta lugemikuks, mis täiendab liiga kokku surutud õpiku ülevaadet.“ „Loodusevaatleja“ nr. 4 1935.

Tõutervishoid ja rahva tulevik.

Kirj. dr. med. H. Madisson n. 42 joonise ja skeemiga, 116 lk.

Sisukord: Sissejuhatusesks. Päriivus. Sigimine. Moend. Ühendlus. Ühetaosuse-seadus. Omaduste lahknemise seadus. Di- ja polühübriidid. (Iseseisvuse-seadus.) Sugarakud. Kromosoomid. Konjugatsioonid iseärasusi. Kromosoomide topograafia. Soopäri- likkus. Teisumine. Päriilikkus inimese juures. Kehaliste oma- duste päriilikkus. Ebanormaalsuste ja haiguste päriilikkus. Sugu- liiteline päriilikkus. Tähtsamaid päriilikke väärendeid ja haigusi. Vaimsete omaduste päriilikkus. Alaväärtuslikkuse, kurikalduvuse ja vaimuhaiguste päriilikkus. Vaimuhaigeid Eestis. Valik. Eesti rahvastik. Sünnimus. Suremus. Loomulik iive. Rahva vanuse- line koostis. Sünnimus elmus (abielus). Elmumus. Sünnimus ja usk. Sigimus ja rahvatõud. Linnastumine. Eugeneika põhijooni. Negatiivne eugeenika (tõutervishoid). Positiivne eugeenika.

Tõutervishoiu ja rahvusliku tõuparanduse küsimused pole n. õ. põletavad mitte ainult praegusele teadusele, vaid ka poliiti- kale ja kogu rahvuse kultuurilisele ideoloogiale; Saksamaal näit. ehitatakse neile otse uut usundit! Veel tähtsam aga peaks tõu- tervendus ja rahvusliku elujõu tõstmine olema meile kui väike- rahvale, kelle suurem tulevik on alles ees, kelle tõutervislik seis- kord aga praegu on vägagi kartustäratav, kelle loomulik juurde- kasv on hirmuäratavalt väike. Kas tahame, et eesti rahvas tõesti asuks väljasuremise teele, samal ajal kui ta suured naabrid slaav- lased ja germaanlased sigivad suure kiirusega ja viimaste poolt ajalooline „ittatung“ on tehtud otse aktuaalseks välisoliitiliseks ülesandeks? Kas selle määratu hädaohu ees ei peaks jälle alarmee- ritama kogu eestluse elutung nagu Vabadussõjagi ajal? Kas meie vastus Hitlerile saab niisama julge kui landesvääriile? Mis on vaja selleks teha poliitilisel, sotsiaal-majanduslikul, kultuurilisel alal, igäihe isiklikus elus ja elutundes? Need on küsimused, mida käsitletakse dr. Madissoni raamatus.

Peale rahvusideoloogilise probleemistiku toob teos tiheda ülevaate päriivuste aduse uuemaist saavutustest, selgitab võimalusi abikaasa valikuks, vanemate tahte järgi poja või tütre saamiseks, arutleb naiste kutsetöö küsimust jne.

„Pedagoog, kes tervishoidlikke küsimusi koolis käsitleb, leiab siit rikkalikku lisa oma õppetöö elustamiseks ja süvendamiseks.“

J. A., „Eesti Loodus“ nr. 5 1935.

„Tõutervishoid ja rahva tulevik on raamat, milleta ei saa praegusel ajal läbi keegi, kes tahab selgust meie rahva olemasolu põhiküsimustest. Tõsisemat laadi õpirin- gidele on ta samuti asendamatuks põhiraamatuks...“

E. Kubjas, „Külvaaja“ nr. 5/6 1935.

Mis on elu?

Bioloogia põhiküsimusi.

Kirj. V. L a o. 26 joonisega, 112 lk.

S i s u k o r d: I. Ilusaine tunnused. A. Elus ja elutu aine. 1. Elu levimine maailmas. 2. Elu vanus ja ta kaks palet. 3. Elusaine tunnused. 4. Organismide keemiline koostis. B. Elu ühik. 1. Raku avastamise lugu. Rakkude arv ja suurus. 2. Eluliste nähtuste kunstlik jäljendamine. 3. Protoplasma keemia. 4. Protoplasma koetis. 5. Rakutuuma koetis ja tuuma jagunemine. II. Liigi ja indiviidi eluiga ja surm. 1. Indiviidi mõiste. 2. Eluvältus ja surm. III. Ainete- ja energiavahetus. 1. Taimede sarnastamine. 2. Ülesehitumisnähtused looma kehas. 3. Elusaine lagunemisnähtused taimede ja loomade elus. 4. Sekretsioon ja ekskretsioon. IV. Erutuvus ja hingeelu. 1. Erutuvus. 2. Ergukava ja tema ülesanded.

Kõigi muude suurte probleemide põhjast kerkib ikka jälle üles küsimus elu enda saladuslikust olemusest, ta algusest ja ta sihtidest. Muidugi ei lahendata neid igavesi küsimusi ka siinses teoses, kuid selles pakutakse ometi praeguse eluteaduse andmeil selge ülevaade kõigest sellest tähtsamast ja huvitavamast, mida me kindlasti teame elu lugematuist esinemisvormidest ja neis valitsevaist üldistest eluseadustest. Alates kõige elu alusest, üksikrakukesest, selle toitumisest, kasvust ja signemisest ja lõpetades määratute eluhiiglastega nii taimede kui loomade riigis see väike, kuid väga tihe raamat otse kubiseb igasugu huvitavaist andmeist ja elavaist kujutustest. See on mitte ainult tarvilik, vaid ka põnev teos kõigile, kes oma elu, ümbruse ja looduse suhtes tahavad käia lahtisi silmi.

„V. Lao bioloogiline teos „Mis on elu?“ tahab meid tutvustada elusoleste põhiliste omadustega, elu vältimatute eelduste ning tema levikuga ruumis ja ajas. Usun, et enamik lugejaid, kes pole saanud kõrgemat loodusteaduslikku haridust, rikastub seda raamatut lugedes väga paljude tõsiasiade ja oskussõnade teadmiseselt. Tihti on teose sisu õige põnev. Keda meist näiteks ei huvitaks kuulda, et on väikesi olevusi, keda võib asetada 7000 tükki kõrvu ühele millimeetrile, ning teisalt 12 meetri paksuse läbimõõduga mammutpuid ning vaale, mis kaaluvad kuni 150 000 kg. Või keda ei täidaks kentsaka võõrastusega kujutlus loomist, kes elavad nii suures meresügavuses, et nad surres ei mädane, sest suure rõhumise tõttu on seal juba lõppenud bakterite tegevus.“

L. A., „Postimees“ 8. X 1935.

Maailma usundid.

Peajooni võrdlevast usunditeadusest.

Kirj. E. Tennmann. 12 pildiga, 112 lk.

Sisukord: Usundi algus, ürgusk. 2. Nõidus ja „ebausk“.
3. India. I. Veda. II. Brahmanism. III. Budhism. IV. Hinduism. 4. Hiina ja jaapani usundid. 5. Babüloonia-Assüüria. 6. Egiptus. 7. Iraani usund. 8. Kreeka usund. 9. Rooma usund. 10. Germaani usund. 11. Juuda usk. 12. Islam. 13. Kristlus.

Kõigil aegadel ja kõigil rahvail on usund püüdnud olla elu mõtte ja elu sügavaimate tõdede kehastuseks ja ühtlasi mõjurikkaimaks elu juhtijaks. Maailma usundite ajalugu on seega kogu maailma mitmesuguste rahvaste ja kultuuride hinge ajalugu, mida võib jälgida põnevusega nagu inimese mitme-tuhande-aastaste igatsuste — ja eksimuste — määratud poemi. Nüüd ilmub Tartu ülikooli võrdleva usuteaduse professori sulest esmakordselt eesti keeles ülevaade selle kireva, kujurikka ja ometi oluliselt võrdlemisi ühtlase ja ühesihilise „jumalate ajaloo“ kõige huvitavamaist ja mõtte-rikkamaist osadest. See on raamat kõigile, kel on südan ja huvi elu ja inimsoo igaveste küsimuste vastu.

„See raamat on ehk neile [vanameelseile] veel enam pinnuks silmas, sest siin on kõneldud ka ristiusust koos teiste usunditega. Ja seda suure õigusega, sest viimati ristiusk on ju ka ainult üks usund maailmas teiste seas. Ja just selleks on võrdlev uskuldelugu kasulik igale usklikule, et laienuks ta vaatepiiri.

Igäüks, kes huvitub usust, peab seda lugema ise. Kristlusest on palju kirjutatud, kuid näib, et siin esimest korda eestlase seisukohalt. Kreeklasile on keskseks küsimuseks: „Mis ma pean tegema, et ma õndsaks saaksin?“ Eestlasele pole see tähtis esijoones, vaid: „Mis ma pean tegema, et väline Jumal saaks minu Jumalaks? Mis-sugune ma pean olema?“ Kristluse olu seisab siis selles, et inimesesse asub elama Jumal.“

Hugo Masing, „Vaba Maa“ 7. XI 1935.

„Igatahes selgitab ja avardab Tennmanni väike raamat maailma usunditest tunduvalt iga lugeja silmaringi, kel ei ole olnud võimalust nende küsimustega lähemalt tutvuneda, ja näitab talle vahest ka kristlust selgemas valguses.“

(E.) H(ubel), „Uus Eesti“ 7. XII 1935.

„Üldiselt leiab raamat meie tõsise tunnustuse ja soovituse mõtlik-uskliku raamatukokku, ning lõpuks tuleb mainida, et puht-tehnilisest surutisest, „kokkupressitud ridadest“ hoolimata on „Elava Teaduse“ raamatuseeria teretulnud.“

„Protestantlik Maailm“ nr. 12 1935.

Mis on „vaim“?

Vaimse isiksuse kujunemine ja ühiskond.

Kirj. prof. dr. Eino Kaila. 2 joonisega, 112 lk.

S i s u k o r d: I. Vaimse elu algus. 1. Sümbol-funktsiooni ärkamine. 2. Vaimse taseme langus ja sümbol-funktsiooni raskenemine „kesksete“ ajuvigastuste puhul. 3. Hingelise arengu iseloom, lähtekoht ja suund. 4. Väikelaste primitiivne vaimne tase. 5. Maagiline mõtlemisviis primitiivse vaimse taseme jäänusena. 6. Kõnekeele areng vaimse arengu peegeldajana. 7. Sümbol-funktsiooni tähtsus vaimsele elule. II. Hingelised jõud. 1. Harjumusprintsibi ümberlükkamine. 2. Tsentraalsed ulmad tarvete väljendusena. 3. Ideomotoorse sugestiooni teooria ümberlükkamine. 4. Assotsiatsioonineuroosid ja nende mõttekas seletamine. 5. Tarvete mahakäimine hallutsinatsioonides. 6. Tarvete liigitamine. 7. Tarvete rahuldamine. 8. Tarberahulduse vahenditu mõttekus. 9. Teadvusetuse probleem. 10. Mõningaid inimese liigitüüpilisi tarbeid. III. Sotsiaalsed sidemed. 1. Animaalse rühmapsühholoogia seadused. 2. Inimesel ei ole „sotsiaalseid reflekse“. 3. Enesessekiindumine ja ühiskonda sissekasvamine. 4. Sotsiaalne tung ja „relevantne osadus“. 5. Sotsiaalse taseme säilitamise tarve. 6. Ühiskondlik surve ja selle mõju. 7. Aviidsusseadus sotsiaalses elus. 8. Sotsiaalsed sidemed ja endamaksmapanek. IV. Tarvete dünaamika. 1. Tarbe-elu põhiseadused. 2. Tarvete surve mõtlemisele. 3. Tarvete mahakäimine. 4. Mahakäimata tarbepinged ehk „kompleksid“. 5. Surrogaatreaktsioonid. 6. Kompensatsioon ja ülekompensatsioon. 7. Sublimatsioon. V. Isiksuse energia ja enesetunnetus. VI. Animaalne ja sügav-vaimne elu.

Kuidas algab inimeses vaimne elu, mis teda eraldab loomast? Missugused on meie elu põhitungid, kas ainult võimutahe? Millised on „vaimu“ suhted bioloogiliste tungidega ja ühiskonnaga? Kuidas suhtuda nn. individuaalpsühholoogiasse ja psühhoanalüüsi? Milles seisab isiksuse vaimse energia alus ja kuidas seda suurendada ja süvendada?

Need on igale isikule äärmiselt tähtsad küsimused, mida siin käsitletakse niisama huvitaval kujul nagu sama autori varemilmunud töös „**Mis on hing?**“.

„Üsna huvitavad ja uued peaksid meie lugejaile siin tunduma paljud sidemed, mida autor paljastab elu „kõrgete“ ja „madalate“ nähtuste vahel.

Raamatu tugevus seisab mitmekesisises ja huvitavas elunähtuste analüüsis. — — Pakkudes elavat teadust elu enda jaoks, on ta teretulnud meie väheses filosoofilises kirjanduses.“

L. Anvelt, „Eesti Kirjandus“ nr. 1 1936.

Meie koduloomad ja nende põlvnemine.

Kirj. K. A. Hindrey. 30 tahvli ja pildiga 92 loomast, 104 lk.

Sisukord: Sissejuhatus. Koduküülik. Merisiga. Siga. Lamma. Kits. Koduveis. Kodukass. Koer. Eesel. Hobune.

Koduküülik, merisiga, siga, lamma, kits, koduveis, kodukass, koer, eesel, hobune — enamasti kui tuttav, igapäev nähtav pere, aga tegelikult ometi kui võõras! Mida teame harilikult nende saatusastatuhandete jooksul, nende määratult erinevaist liikidest, nende tegelikust elust, nende iseloomust, nende hingeelu salapärasest videvikust? Ja ometi on just nemad oma sõbraliku alistuvusega olnud inimese suurimad aitajad sadade põlvede jooksul. Ainult nende abil on inimsugu võinud areneda oma praeguse kõrguseni. Ja peamiselt nemad toidavad meid nüüdki...

„Võrreldes on metsloomade vaatlus elavam ning vahelduslikum, ühtlasi aga ka pinnalisem. Enam süvenemist, sisulist kaalukust ning detailsust leiame teisest raamatust. Kui esimeses raamatus oli esikohal looma käitumine ja eluviiside kirjeldus, rõhutatakse siin eriti looma põlvnemislugu metsikuist esivanemaist ja tõuküsimusi. Nagu võis oodata, on muu kõrval kõige üksikasjalisemalt jälgitud koerte tõuge, mille vastu autor on osutanud juba varem kestvaltnähtavat huvi. Tõuküsimused on autorit vedelnud käsitlenema neidki sugukondi, kes ei ela meie olustikus, näit. priskitsi, kes on põlvnenud hoopis teisest metsikust liigist kui meie kodukits, ei esine meil ega meie naabermaadeski.

Mis puutub illustatsioonidesse, siis on neil selliseis raamatuis suur tähtsus. Koduloomade pildid täidavad küllalt hästi oma ülesannet.

Hindrey on igatahes rikastanud meie vähest loodusteaduslikku kirjandust üsna silmapaistvate saavutustega. Ta on viinud meid tunduvasti lähemale kodumaa metsloomadele, kel tuleb pidada kõige rangemat võitlust karmis põhjamaa looduses oma olemasolu ning liigi säilitamise eest, ja näidanud meie koduloomi uudses ning süvendatud valgustuses.

B. Sööt, „Eesti Kirjandus“ nr. 2 1936.

„Nüüd meenub teile kindlasti sama autori teos „Meie metsloomad“, ja ma julgen loota, et te ilma pikema soovituseta tutvute ka „Meie koduloomadega“, mis on kirjutatud sama huvitavalt, sama värviküllaselt ja paeluvalt. Hindrey näitab nii tuttavate, nii igapäevaste koduloomade isiksust, kirjeldab nende arengukäiku, toob nad meile lähedale, teeb nad meile hoopis uut viisi omaseks ja koduseks. Lugege läbi „Meie koduloomad“ — ja vaadake siis hobust, siga, koera või kassi. Te üllatute nende ammutuntud loomade uut ilmet nähes. Te üllatute nende ilmes nii palju mõtlemapanevat nähes.“ M. Sillaots, „Eesti Naine“ nr. 2 1936.

Ex lib. only. Tartu

Poliitilised peavoolud.

Konservatism, liberalism, sotsialism.

Sissejuhatus poliitikasse V.

Kirj. dr. L. Ljunglund, dr. H.-K. Rönblom ja R. Lindström. 112 lk.

Redigeerinud ja järelsõna kirjutanud prof. P. Tarvel.

Sisukord: Konservatism. Konservatiivne mõtlemisviis. Erakonnaelu pärast Maailmasõda. Tasakaalu puudumise põhjused. Vabaduse- ja ühiskonnaõpetus. Konservatiivne demokraatia. Konservatiivse poliitika ülesanded. Kool ja kirik. Kirik õppeasutisena. Rahvuslik, rahvusvaheline ja ülerahvuslik. Kapitalist ja tööst. Õiguslik kord ja valitsus. Liberalism. 1. Erilised ühiskonna ideaalid. 2. Vabadus. 3. Võrdsus. 4. Vendus. 5. Liberalismi tulevikuülesanded. Sotsialism. Järelsõna. Kirjandust.

Enam kui kunagi varem kohustab praegune suur murranguaeg meie poliitilises elus kõiki kodanikke olema teadlik neist erisugustest põhimõttest ja eesmärkidest, mis juhivad ja õigustavad erisuguseid poliitilisi voole ja erakondi demokraatlikus riigis. Et olla võimalikult erapooletu, on neid põhivoole lastud tutvustada vastavil eriteadlasil Rootsis, sel põlise demokraatia maal, kus praeguse ni kõige paremini on jaksatud vastu seista vene-, itaalia- ja saksapärasele „aja haigustele“. Miks Rootsi poliitiline elu nii terve on, selgub juba ka siin esitatud iseloomustustest: need poliitilised voolud pole kaugeltki ainult mingid kitsad kihi- või klassihuvi eestvõitlejad, vaid neid kõiki ühendab riigi ja rahvusterviku edu püüe, kuigi seejuures üks enam hindab korra püsivust ja kodanikkude kõlblat enesevalitsust, teine enam üksikjõudude vaba väljarendust, kolmas kõigi kodanikkude võrdsust ja laiade rahvahulkade huvisid. — Prof. Tarveli järelsõna selgitab kõigi nende voolude ajaloolist tagapõhja.

See pole möödapääsematult tarvilik raamat mitte ainult kõigile raamatukogudele, kodanikuteaduse õpiringidele jne., vaid ka igale teadlikule kodanikule, kes tahab kaasa elada ja kaasa aidata meie riigielu tervendamisele.

ELAV TEADUS NR. 1—50.

- Nr. 1. Suur maailmasõda. Kirj. H. G. Wells.
- „ 2. Uued teed tervisele. Kirj. dr. C. Thomalla.
- „ 3. Esimene teekond ümber maailma. Kirj. A. Pigafetta.
- „ 4. Otstarbekohane ja ilus kodu. Kirj. A. Rimmel.
- „ 5. Vana-maailma hukkimine. Kirj. prof. G. Ferrero.
- „ 6. Moodne töötehnika ja majanduskriis. Kirj. Eduard Poom.
- „ 7. Okultism ja teadus. Kirj. prof. A. Messer.
- „ 8. Sissejuhatus poliitikasse I. Kirj. prof-id Hearnshaw ja Cole.
- „ 9. Jeesuse elu ja õpetus. Kirj. prof. W. Bousset.
- „ 10. Energia. Kirj. prof. Oliver Lodge.
- „ 11. Nüüdne maailmapoliitika ja Eesti. Kirj. prof. A. Piip.
- „ 12. Eesti rahvausundi maailmavaade. Kirj. dr. O. Loorits.
- „ 13. Kehaehitus ja iseloom. Kirj. dr. med. K. Lellep
- „ 14. Tehnika võidukäik I. Kirj. dr. J. Kranig.
- „ 15. Elu ja inimese põlvnemine. Kirj. H. G. Wells.
- „ 16. Eesti kroonika 1932. Ein, Poom, Palm, Martna, Tammer.
- „ 17. Parlamentarism ja Eesti Põhiseadus. Kirj. E. Maddison.
- „ 18. Iluaiad ja kodu ümbruse kaunistus. Kirj. dr. J. Port.
- „ 19. Lapsepõlv ja iseloom. Kirj. A. Elango.
- „ 20. Rõivastuskunst ja mood. Kirj. A. Rimmel.
- „ 21. Eaesearendus ja edasiõppimine. Kirj. A. Kurvits.
- „ 22. Itaalia renessanss I. Kirj. prof. W. Söderhjelm.
- „ 23. Sissehatus kunstivooludesse. Kirj. A. Aspel.
- „ 24. Romantika ja realism. P. Kogani jt. järgi H. Paukson.
- „ 25. Lühike eesti kirjanduslugu. Kirj. Fr. Tuglas.
- „ 26. Erakonnad Eestis. Kirj. E. Laaman.
- „ 27. Uni ja unenäod. Loomade mõtlemine. Kirj. prof. K. Ramul.
- „ 28. Eesti kroonika 1933. Kirj. Tammer, Taklaja, Elango, Urgart.
- „ 29. Kaugenägemine, pilditelegraaf ja kaugekino. V. Koern.
- „ 30. Raamat ja tema sõbrad. Kirj. Fr. Puksov.
- „ 31. Alateadvus ja psühhoanalüüs. Kirj. K. Holtzmeier.
- „ 32. Aine saladused. Aatomid ja molekulid. Kirj. W. Bragg.
- „ 33. Uued teed toitluses. Kirj. O. Keskk.
- „ 34. Elekter igapäevases elus. Kirj. A. Põdrus.
- „ 35. Aur, tuli ja vesi. Jõumasinad. Kirj. E. Kokker.
- „ 36. Mis on „hing“? Kirj. prof. dr. Eino Kaila.
- „ 37. Uuem eesti kunst. Kirj. R. Paris.
- „ 38. Nõukogude Vene ja kommunismi teostuskatsed. E. Laaman.
- „ 39. Eesti kroonika 1934. Tammer, Taklaja, Elango, Urgart.
- „ 40. Prantsusmaa ja Euroopa. Kirj. A. Aspel.
- „ 41. Vana-Eesti rahvakultuur. Kirj. G. Ränk.
- „ 42. Meie metsloomad. Kirj. K. A. Hindrey.
- „ 43. Tõutervishoid ja rahva tulevik. Kirj. dr. med. H. Madisson.
- „ 44. Mis on elu? Bioloogia põhiküsimusi. Kirj. V. Lao.
- „ 45. Maailma usundid. Kirj. prof. E. Tennmann.
- „ 46. Mis on vaim? Kirj. prof. Eino Kaila.
- „ 47. Meie koduloomad. Kirj. K. A. Hindrey.
- „ 48. Poliitilised peavoolud. Redig. prof. P. Tarvel
- „ 49. Lühike Eesti ajakirjanduse ajalugu. Redig. O. Urgart.
- „ 50. Eesti Kroonika 1935. Tammer, Janusson, Palm, Elango jt.

ELAV TEADUS

jätkab ilmumist ja levitab teadust, mis on kõigile vajalik, kõigile arusaadav, kõigile huvitav ja uudne.

Elava Teaduse tellimine on seega tarvilik igaühele:

1. **Seepärast**, et iga tänapäeva-inimene vajab ajakohast ülevaadet moodsa elu tähtsaist küsimusist nii oma teadmiste rikastamiseks kui kasustamiseks kutsetöös.

2. **Seepärast**, et praegune kiire elutempo ei võimalda põllumehel, töölisel, õppival noorsool ega haritlaselgi tellida endale ning lugeda suuri ja kalleid teaduslikke raamatuid.

3. **Seepärast**, et Eestis ainult **Elav Teadus** pakub neid tarvilikke teadmisi süstemaatiliselt, lühidalt ja kõigile arusaadaval kujul.

4. **Seepärast**, et **Elav Teadus** on pildirohke, nägus ja odav: aastakäiguna maksavad 12 raamatut üksikmüügihinna 12 krooni asemel ainult 9 krooni, s. o. 75 senti iga üle 100 lk. suuruse numbriga eest, mida võib tasuda osakaupa.

SOODUSTATUD TELLIMISTINGIMUSED.

12 eri raamatut Kr. 9.—, 6 eri raamatut Kr. 5.—, 3 eri raamatut Kr. 2.75, 1 raamat Kr. 1.—, 12 eri raamatu hindade Kr. 9.— võib tasuda osakaupa: Kr. 3.50, 2.50, 2.—, 1.—

Kõide: ilukõide 12 raamatut Kr. 5.—, 6 raamatut Kr. 2.50, 1 raamat Kr. —.50, rahvaraamatukogu kõide Kr. —.40 iga raamat,

Alaseeria **Uue kodu käsiraamat** I—VI (ET numbrid 2, 4, 18, 19, 20, 33) praktilises ja nägusas kalingurkõites Kr. 6.—.

Tellides maksta raha posti jooksvale arvele nr. 20-36 ja kirjutada tellimine rahakaardi lõigendile. Jooksvat aastakäiku võib tellida ajakirjana postkontoritest, raamatukauplustest, Eesti Kirjanduse Seltsi usaldusmeestelt ja

EESTI KIRJANDUSE SELTSILT, TARTUS.